

ԹԱՄԱՐ

ՉՐՈՅԾ

—o—

Մունեակի մը խրոպոտ կը պոռայ
Գիշեր ատեն, լուռթեան պահուն.
Վա՛հ աւա՛ղ զեղեցիկ թամարայ.
«Պիտի մեռնի՛ս, թամար խաթուն»

Վա՛յ մեղ, ի՞նչ ձայն է այդ, ի՞նչ սեւ բօթ.
Ո՛վ որ լըսեց՝ սասանեցաւ.
Եւ փըլաւ ամենայն սիրտ զըթոտ,
Եւ ամենայն տղւն մըտաւ ցաւ:

Ի՞նչ ըսիր, բո՛թաբեր, նըզո՞վք քեզ,
Դու կը պոռաս գիշերն ի բուն.
Ման կուզաս քամուն զէմ, կը ձայնես—
«Պիտի մեռնի՛ս» թամար խաթուն»

Ա՛խ, լըսեց զայն, լըսեց թամարը,
Եւ արձակեց սուր պաղպղկ.
Հընչեց խոր մութ բանտին կամարը —
Փամին կ'ողբայ կըտուրի տակ:

«Անմե՛ղ եմ, անմե՛ղ եմ, տէ՛ր իմ բէգ.
Աստու.՝ծ վըկայ՝ անմեղ եմ հս»
Ամենայն ոք կ'ըլլայ սըրտաբեկ
Երբ կը լըսէ այդ խօսքը հեղ:

Բայց նրստած բէգը չար՝ ակընկոր,
Ձեռքը զեղին մեծ համարիչ,
Կը նայի երկրպիւն եւ խոժոռ.
Կ'արհամարհէ ան ողբ ու ճիչ:

Տըւաւ. խիստ եւ անդարձ հըրաման.
Թող հըրապատ ըլլայ թամար
Որ պապաւ զընջութեամբ մանկական
Իր կաթնեղօր աչերը վառ:

Կուրծը խոց մը ճեղքեց պատանոյն—
Ո՛հ, ի՛նչ ձայն էր—ձայնն անոր մօր.
Կուրծը խոց մը ճեղքեց պատանոյն.
Ո՞նչէրը սուր խոց բացաւ խոր:

Ա՛խ, թամա՛ր, դիւ մանուկ ես անմեղ,
Ի՛նչպէս լացիդ չողորմեցաւ.
Ոտք ու ձեռք պապի, ա՛խ, ի զուր տեղ,
Բէզը ցատքեց ու կատղեցաւ:

Գեղացւոց պոռաց ան. «Հո՛ս եկէք,
Շնութիւն ըրաւ կիներս Թամար,
Մի՛ դըթաք՝ քար առէք ու դարկէք»
Բայց ո՛չ, չեղան կամակատար:

Խե՛ղճ թամար, ամրոցին մէջ լացաւ.
Ոսկի մազերը թափթըփած.
Եւ մինչեւ որ երկինք լուսացաւ
Աղօթեց ան՝ թընչըր թաց:

Մինչեւ լոյս անընդհատ լալաղին
Աստուածամօր պաղատեցաւ.
Երբ եկան դահիճներն ու տարին,
Իր հաւատքէն չըխախտեցաւ:

Դուրսը մեծ փայտակոյտ մը կանգնած
Ահա պատրաստ է, կը սպառնայ,
Ուռն ամբոյս մը կուգայ, աչքը լաց,
Ողբալով մահը թամարայ:

Եւ անա զեղեցիկ թամարը
Կը յառաջէ հըլու ու հեղ,
Վեր կ'իլլէ՝ խարոյկին կատարը,
Կ'ըսէ միայն՝ «Անմեղ եմ ես»:

Կը հեծեն մարդիկ, ա՛լ յոյս չըկայ,
Բէզը խուլ է, քար է դարձած:
Կը շողայ անողորմ հուրն անա,
Կը բարձրանայ կամաց կամաց:

Կը վայէ կըրծաբախ կանանին.
Մարդիկ իրենց սըրտին խորէն
Բիւր անէծք կը կարգան իշխանին,—
Բէ՛գ անօրէն, բէ՛գ անօրէն:

Բայց յանկարծ, ո՛վ հըրաչք, կարմրեալ
Բոցերը վարդ դարձան բոլոր,
Եւ դարձան թամարայ դարդարանք՝
Թափթըփելով ոլոր մուրը:

Ձայն գոռաց միաձայն ցընծութեան,
Մինչեւ երկինք ելաւ հասաւ.
Դահլիճ, բէգ, թամարայ ոտքն ինկան—
Ոչ ոք նըման օր մը տեսաւ:

Կոչնակները ժամուն հընչեցին
Օրհներգութեամբ երկնահաճոյ:
Թէ տեսան անարատ ըզգաստ կին,
Միեւրեմ ըսին՝ «Փա՛ռ Աստուծոյ»:

ԶԵԼՈՐԸ

ՉՐՈՅՑ

Դէպ ի ջրբնոր կ'երթայ Աննիկ ,
 Կարօ , Նըստած մօրը մօտիկ ,
 Կը տըրտընջայ հիւանդագին :
 Ափսո՛ս , հիւանդ է հոգին :
 Լուսամբտէն դուրս կը նայ :
 Ահա Աննիկ՝ զանի տեսաւ ,
 Սիրտը ճըմեց աստիկ մէկ ցաւ :
 Թըռպաւ կըրօնէ մը ճայի :

Մօրկանն ըսաւ՝ մայրի՛կ , մայրի՛կ ,
 Ա՛խ , տե՛ս , աղջիկ մը գեղեցիկ
 Մահուանս պատճառ պիտի ըլլայ :
 Բայց Աննիկ շուտ շուտ կ'երթայ
 Դէպ ի ջրբնոր՝ զոյգ մը գոյլով :
 Լուսամբտին աչք չ'արձակեր ,
 Ունի թեթեւ ըռպիկ ոտքեր ,
 Շուտ շուտ կ'երթայ երգելով :

Ու կայնեցաւ ջրբնորին մօտ ,
 Իոյլը կախեց իջեցուց հող :
 Բայց ա՛խ թըլեբը դեղընցան ,
 Կարծես խորէն մըթութեան
 Անձանօթ ձայն մը բարձրացաւ :
 Կը նըմանէր ձայնը նըւաղ
 Խոր թառաչի մը խիստ զանդաղ .
 Աննիկ պոռաց ու լացաւ :

Ինչ էր այդ ձայնը ջրբնորին :
 Այգտեղ , գըբին տակը խորին ,
 Եղաւ տըղայ մը խեղդամահ :
 Աննիկի սիրտն ինկաւ ահ :
 Այդ խեղճ ժողան իր սիրուհւոյն
 Ոտքերն ինկած լացաւ ի դուր ,
 Երկար լացաւ յուսալուրտ ,
 Ապա եղաւ ջրամոյն :

ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆ

ՊԱՏՃԱԹԻՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շար . (*)

Հիմա որ տեսանք թէ ի՛նչպէս կազմուած է մեր ջրային դրութիւնը , թէ ի՛նչ է անոր խկական նշանակութիւնը բաղդատմամբ անդամաբանութեան , քննենք թէ ի՛նչպէս կը գործէ : Մեր պաշտպանած դատին նկատմամբ այս ամենակարեւոր կէտը աղէկ մը ըմբռնելու համար , պէտք է քննել թէ ի՛նչպէս կը գործէ ջրային դրութիւնը իր ամենապարզ ձեւին տակ , այն է՝ նախանիւթին զգայնութիւնը : Ոչինչ կրնայ մեզ արգիլել այս մեքեցումն ընելէ , քանի որ տեսանք թէ իմացականութեան եւ նախանիւթի այդ յատկութեան միջև հիմնական որ եւ է տարբերութիւն մը գոյութիւն չունի բնաւ : Ահա արիւղ մը , որս մը կը մօտենայ իրեն . խսկոյն ստորեւ մը կ'արձակէ իր կողէն եւ զայն կ'խրացնէ . բնագրական , ջերմութեան կամ ուրիշ որ եւ է ա՛նախորժ տպաւորութեան մը ազդեցութեան ներքեւ , խսկոյն կը հեռանայ խոյս կուտայ : Վերլուծենք այս գործողութիւնը , մօտէն քննելով զայն : Արտաքին տպաւորութիւն մը կ'ուզայ ազդել զգայուն նախանիւթին վրայ . նախանիւթը կը զգայ զայն , եւ անմիջապէս համապատասխան շարժում մը կ'ընէ , իբրեւ պատասխան իր կրօն ցնցումին : Գիտենք թէ բնական ուժերը որոնք կ'ազդեն մեր վրայ , զանազան ուղղութեամբ , զանազան ձեւերով , զանազան ուժգնութեամբ եւ արագութեամբ շարժումներու կը վերածուին , ինչպէս լույսը , ջերմութիւնը , երեքտրականութիւնը , եւն , որ կրնան իրարու փոխարկուիլ :

Այդ վերոյիշեալ տպաւորութիւնը որեմն , որոշեալ ուղղութեամբ մը կը ցնցէ նախանիւթին մասնիկները , ցնցում՝ որ նախանիւթին գոյացութեան (substance) մէջ կը կերպարանափոխուի ուրիշ ուղղութեամբ շարժումի մը , որ յառաջ կը քրէ ստուգի արձակումը մեր մասնաւոր պարագային մէջ : Այս է ահա , ինչպէս պիտի տեսնենք , մեզ հետաքրքրող խնդրոյն լուծման բանալին , այս է այն փրկարար թելը զոր պէտք չէ երբեք ձեռքէ հանենք , այդ բաւիղէն դուրս ելլել կարենալու համար : Նախնական կենդանիներու մէջ դիւրութեամբ կը տեսնենք թէ , առանց արտաքին կամ ներքին (մասնելու պէտք , եւն) տպաւորութեան մը ազդեցութեան՝ որ եւ է շարժում գոյութիւն չունի : Ուստի եւ այն տիեզերական օրէնքը թէ՛ առանց պատճառի արդիւնք չկայ , բացարձակապէս կը պատշաճէ ինչպէս նախանիւթին գործունէութեանը . հե-

(*) Տես Անանիս , քիւ 8 .